

ОГЛЯДУ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ II ПІВРІЧЧЯ 2025 РОКУ, ПРАВА ДИТИНИ

Громадська організація
"Центр забезпечення найкращих інтересів
дитини "Стаття 3"

ЗМІСТ

ВСТУП

Огляд практики за тематиками:

2.1. Визначення місця проживання дитини

2.2. Право на спілкування з дитиною та участь у її вихованні

2.3. Позбавлення батьківських прав

2.4. Міжнародні аспекти у питаннях щодо відібрання дитини, повернення

2.5. Право дитини на належне утримання

2.6. Право на житло на інші майнові права дитини

2.7. Право дитини на соціальний захист і державну підтримку

2.8. Захист життя, здоров'я та безпеки дитини

2.9. Процесуальні гарантії захисту прав дитини

2.10. Процесуальні гарантії захисту прав дитини

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

ВСТУП

Метою цього огляду є виявлення та аналіз підходів Верховного Суду до тлумачення і застосування норм права у справах, що стосуються прав та інтересів дитини.

Огляд охоплює судову практику Верховного Суду за II півріччя 2025 року. У межах дослідження проаналізовано понад 210 рішень, які прямо або опосередковано стосуються забезпечення, захисту та реалізації прав дитини.

Рішення систематизовано за тематичними блоками залежно від характеру прав дитини, яких вони стосуються.

Огляд не має на меті вичерпне відтворення всіх правових позицій Верховного Суду, а спрямований на виокремлення ключових підходів і тенденцій судової практики щодо забезпечення найкращих інтересів дитини.

Огляд практики за тематиками:

2.1. Визначення місця проживання дитини

Кількість проаналізованих рішень: 40

Ключове з позицій, мотивів ВС:

Верховний Суд виходить із того, що спори щодо визначення місця проживання дитини не зводяться до обрання одного з батьків, а передбачають оцінку можливості реалізації різних моделей участі батьків у вихованні. Пріоритет надається такій моделі, яка забезпечує співпрацю між батьками, збереження емоційного зв'язку дитини з обома батьками та мінімізацію конфліктів, зокрема шляхом застосування спільної фізичної опіки, якщо це відповідає найкращим інтересам дитини.

«Спільне батьківство слід сприймати як координацію між дорослими у їхніх батьківських ролях і здатність підтримувати та допомагати один одному, воно сприяє покращенню співпраці між батьками та зменшенню ризику потенційних суперечок, оскільки така модель вільна від тягаря переможець-переможених. ...

...при вирішенні спору між розлученими батьками про визначення місця проживання дитини суд з урахуванням обставин справи має право розглянути питання щодо визначення місця проживання дитини з одним із батьків із забезпеченням контакту дитини з іншим з батьків чи застосування спільної фізичної опіки з по черговим проживанням дитини у помешканні кожного з батьків за відповідним графіком.»

(справа №760/18574/22, постанова від 01.10.2025)

Суд не може визначати місце проживання дитини, яка досягла 14 років за позовом когось із батьків, оскільки таке право вибору місця проживання надано законом самій дитині підстави для визначення судом місця проживання дитини відсутні.

«... зміст частини третьої статті 160 СК України свідчить про наявність у дитини, яка досягла 14-річного віку, права самостійно обирати, з ким з батьків вона буде проживати.»

(справа №357/14276/21, постанова від 05.11.2025)

Дитина є суб'єктом права і, незважаючи на малий вік, має право висловлювати свою думку та на її врахування щодо питань, які стосуються її життя, зокрема визначення місця проживання.

«Дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана при вирішенні між батьками, іншими особами спору щодо її виховання, місця проживання ... Суд має право постановити рішення всупереч думці дитини, якщо цього вимагають її інтереси.»

(справа №727/945/25, постанова від 19.11.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: 129/2185/24, 755/5133/20, 200/4863/23, 523/12535/21, 303/9688/23, 299/1516/24, 753/18526/21, 172/491/22, 202/15541/23, 756/6408/24, 177/2492/24, 756/11925/23, 554/4028/23, 344/11504/24, 760/18574/22, 495/3399/22, 645/5180/19, 725/158/25, 357/14276/21, 646/767/23, 704/973/23, 334/6796/21, 756/6408/24, 727/945/25, 758/13214/20, 757/52999/23-ц, 202/2883/22, 288/1993/24, 569/6638/24, 755/10637/23, 227/505/24, 369/548/23, 686/31442/24, 727/5956/23, 592/20023/23, 946/2804/24, 361/8460/23, 643/4568/24, 214/6547/24, 758/9901/21.

2.2. Право на спілкування з дитиною та участь у її вихованні

Кількість проаналізованих рішень: 31

Ключове з позицій, мотивів ВС:

За відсутності загроз для дитини обмеження спілкування з одним із батьків є безпідставним; інтереси дитини передбачають можливість самостійного спілкування з кожним із батьків, у тому числі без участі іншого, для формування належного емоційного зв'язку та зменшення впливу міжбатьківського конфлікту.

«...положення про рівність прав та обов'язків батьків у вихованні дитини не може тлумачитися на шкоду інтересам дитини...»

У справах зі спорів щодо участі батьків у вихованні та спілкуванні з дитиною узагальнений та формальний підхід є неприпустимим, оскільки сама наявність спору з цього приводу є суттєвим інструментом впливу, особливо у відносинах між колишнім (фактичним) подружжям, який може використовуватися не в інтересах дитини. ...

... колегія суддів ... дійшла висновку про доцільність проведення побачень дитини з батьком без присутності матері. Такий порядок відповідатиме найкращим інтересам дитини, сприятиме формуванню емоційного зв'язку з батьком та зменшенню впливу на дитину конфлікту між батьками.»

(справа №753/2281/23, постанова від 30.07.2025)

Переважне право батьків на виховання та проживання з дитиною не є абсолютним і може бути обмежене шляхом відмови у відібранні дитини, якщо її передання одному з батьків суперечитиме найкращим інтересам дитини, зокрема у разі порушення стабільного середовища, емоційної рівноваги чи неврахування її обґрунтованої думки.

«...рівність прав батьків щодо дитини є похідною від прав та інтересів самої дитини на гармонійний розвиток та належне виховання, й у першу чергу повинні бути визначені та враховані інтереси дитини, виходячи із об'єктивних обставин спору, а вже тільки потім - права батьків. ... вирішуючи питання про доцільність відібрання малолітніх дітей і передання їх батькам, суд насамперед має дослідити, чи не буде це суперечити інтересам дітей, зашкодити їх здоров'ю чи розвитку, та встановити, чи є середовище, в яке передаються діти, благонадійним та благополучним.»

(справа №373/120/23, постанова від 30.07.2025)

Визначаючи порядок участі одного з батьків у вихованні та спілкуванні з дитиною, суд має враховувати не лише право на спілкування, а й реальні обставини життя дитини, зокрема стан її здоров'я, режим та потреби; запропонований графік має бути таким, що відповідає найкращим інтересам дитини та є фактично здійсненним.

«...позиція батька щодо побачень з дітьми лише на його умовах не призведе до покращення стосунків між батьком та дітьми. Тому повне задоволення вимог ... не відповідатиме якнайкращим інтересам дітей, враховуючи стан здоров'я сина та підлітковий вік дочки, яка сама вже може визначитися з ким проживати та як проводити дозвілля.»

(справа №521/27547/23, постанова від 03.11.2025)

Факт самостійного виховання дитини одним із батьків не підлягає окремому встановленню в судовому порядку, якщо відсутні юридичні підстави для припинення або обмеження батьківських прав іншого з батьків; саме по собі фактичне здійснення догляду та утримання дитини не змінює обсягу прав та обов'язків другого з батьків.

«Такий факт одноосібного (самостійного) виховання дитини одним з батьків не може встановлюватись у безспірному порядку або за домовленістю батьків дитини, в тому числі на підставі укладеного між ними договору або на підставі судового рішення, ухваленого за правилами окремого провадження, оскільки у такому випадку завжди існуватиме загроза порушення принципу дотримання найкращих інтересів дитини.»

(справа №725/10846/24, постанова від 27.11.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: 753/2281/23, 373/120/23, 724/1782/24, 686/3121/24, 756/16131/23, 601/485/23, 761/23680/23, 531/1420/21, 642/1448/24, 545/6549/22, 521/27547/23, 191/2750/23, 753/6934/24, 345/4020/24, 363/379/24, 725/10846/24, 752/18707/24, 523/6347/24, 707/3637/23, 281/372/24, 205/7439/24, 331/24/22, 523/11984/20, 759/26805/21, 519/1155/24, 641/5471/20, 522/10740/21, 361/11889/24, 583/4470/23, 725/6970/24, 709/1954/24.

2.3. Позбавлення батьківських прав

Кількість проаналізованих рішень: 49

Ключове з позицій, мотивів ВС

Позбавлення батьківських прав є крайнім заходом, який застосовується лише за наявності доведеного свідомого ухилення від виконання батьківських обов'язків; окремі недоліки у вихованні, відсутність тісного емоційного зв'язку з дитиною або конфлікт між батьками самі по собі не є підставою для позбавлення таких прав.

«... позбавлення батьківських прав допускається лише тоді, коли змінити поведінку батьків у кращу сторону неможливо, і лише при наявності вини у діях батьків. ...

Незацікавленість батька, який сплачує аліменти, в підготовці дитини до школи чи невідтримання ним захоплення дитиною співом та грою на фортепіано, необізнаність про стан здоров'я дитини не може бути підставою для позбавлення відповідача батьківських прав, а свідчить про відсутність емоційного зв'язку між членами родини, що може бути результатом відсутності сталого спілкування чи різних світоглядів.

Особисті конфлікти між батьками не повинні порушувати інтереси дитини.»

(справа №161/11325/24, постанова від 24.07.2025)

Згода одного з батьків на позбавлення його батьківських прав або визнання позову не є самостійною підставою для задоволення таких вимог; суд зобов'язаний перевірити наявність передбачених законом підстав і відповідність рішення найкращим інтересам дитини.

«... позбавлення батьківських прав є крайнім заходом впливу на батьків, відмова батьків від дитини є неправозгідною, суперечить моральним засадам суспільства та не відповідає інтересам дитини. Крім того, відсутні інші документи, які б вказували на ставлення матері дитини до виконання батьківських обов'язків. ...

саме лише подання заяви про визнання позову у справі про позбавлення батьківських прав не може бути підставою для звільнення позивача від обов'язку надання інших доказів на підтвердження існування обставин, передбачених частиною першою статті 164 СК України для позбавлення батьківських прав.»

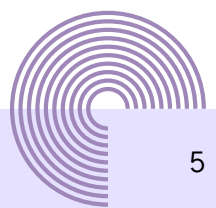
(справа №127/12929/24, постанова від 01.10.2025)

Саме по собі заперечення відповідача проти позову про позбавлення батьківських прав або формальне висловлення бажання брати участь у вихованні дитини не свідчить про реальний інтерес до дитини; суд має оцінювати фактичну поведінку батьків і вирішувати спір без формального підходу з урахуванням усіх обставин справи.

«...саме лише заперечення відповідача проти позбавлення його батьківських прав не може розцінюватися, як достатня підстава для відмови в задоволенні позовної вимоги про позбавлення батьківських прав. ...

У спірних правовідносинах, які стосуються вкрай чутливої сфери та долі дитини, інтереси якої превалюють над формальним тлумаченням норм права, питання про застосування (або незастосування) крайнього заходу впливу на батьків - позбавлення батьківських прав - слід вирішувати без формального та уніфікованого підходу лише після повного, всебічного, об'єктивного з'ясування обставин справи, що мають значення для вирішення спору, та вивчення і дослідження усіх доказів як у сукупності, так і кожного доказу окремо.»

(справа №212/4342/23, постанова від 08.10.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: [161/11325/24](#), [279/1536/24](#), [462/7163/23](#), [638/3925/24](#), [542/342/24](#), [650/2364/23](#), [333/7183/23](#), [514/1346/16-ц](#), [553/3767/22](#), [160/30239/23](#), [369/8018/23](#), [562/3383/24](#), [509/2811/23](#), [689/22/25](#), [536/1302/24](#), [639/2319/24](#), [385/1817/24](#), [542/375/24](#), [212/6085/24](#), [372/699/24](#), [346/7451/23](#), [446/1215/24](#), [594/837/24](#), [357/10826/24](#), [754/9843/24](#), [127/12929/24](#), [678/1535/24](#), [742/5135/24](#), [535/646/24](#), [344/20811/24](#), [212/4342/23](#), [184/1920/21](#), [462/7879/23](#), [685/509/24](#), [372/4061/24](#), [638/2527/24](#), [345/5811/23](#), [758/10718/23](#), [201/1404/24](#), [161/17794/24](#), [596/1895/24](#), [939/1009/23](#), [466/8834/24](#), [179/1100/24](#), [931/621/24](#), [760/4561/24](#), [758/11262/23](#), [459/1026/24](#), [754/4221/23](#).

2.4. Міжнародні аспекти у питаннях щодо відібрання дитини, повернення

Кількість проаналізованих рішень: 7

Ключове з позицій, мотивів ВС:

Повернення дитини відповідно до Гаазької конвенції 1980 року не є автоматичним і може бути відхилене за наявності передбачених Конвенцією виключень, зокрема у разі існування серйозного ризику заподіяння шкоди дитині або якщо дитина заперечує проти повернення з урахуванням її віку та зрілості.

«...у частині другій статті 12, частинах першій, другій статті 13 та статті 20 Гаазької Конвенції 1980 року визначено вичерпний перелік обставин, за наявності яких суд має право відмовити у поверненні дитини до місця постійного її проживання.

Обов'язок доведення наявності підстав для відмови у поверненні дитини зазначена Конвенція покладає на особу, яка вчинила протиправне вивезення або утримання дитини (особу, яка заперечує проти повернення дитини).»

(справа №[759/24278/23](#), постанова від 24.06.2025)

При вирішенні спорів щодо повернення дитини у міжнародному контексті суд має враховувати не лише формальне місце її проживання, а й фактичні умови життя, зокрема адаптацію, соціальні зв'язки та безпекову ситуацію в державі повернення. Визначальним критерієм є найкращі інтереси дитини.

«...з урахуванням введення воєнного стану в Україні, безпекової ситуації, суди повинні оцінити не лише умови, які існували за місце постійного проживання дітей в Україні, й умови їхнього середовища за місцем тимчасового, але тривалого перебування, яке може сформувати стале середовище у малолітніх дітей з огляду на те, що перспективи повернення їх до постійного місця проживання в Україні на сьогодні складно визначити чи прогнозувати. ...

...виїзд дитини відбувся зі згоди батька, доказів незаконного переміщення чи викрадення дитини в матеріалах справи немає, врахувавши наявність рішення суду, яким визначено проживання дитини разом із матір'ю на території іншої країни, порядок можливого спілкування доньки з батьком, а також той факт, що Україна перебуває у стані війни, виходячи з якнайкращих інтересів дитини, суди дійшли обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення позовних вимог.»

(справа №[753/15349/23](#), постанова від 12.11.2025)

Юрисдикція у справах щодо дітей визначається за місцем їх звичайного проживання, а наявність рішень іноземних судів або розгляду справи за кордоном може виключати компетенцію судів України.

«Стаття 6 Гаазької конвенції про батьківську відповідальність 1996 року встановлює, що для дітей-біженців та дітей, які внаслідок суспільних негараздів в їхній країні переміщені до інших держав, органи Договірної Держави, на території якої ці діти перебувають у результаті їхнього переміщення, мають юрисдикцію, передбачену в пункті 1 статті 5 Положення попереднього пункту також застосовуються до дітей, чиє звичайне місце проживання не може бути встановлено.

... юрисдикція спорів щодо батьківського піклування має визначатися залежно від місця звичайного проживання.»
(справа №175/3823/23, постанова від 05.11.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: 759/24278/23, 359/12255/21, 523/10192/23, 754/8517/23, 718/1867/23, 753/15349/23, 175/3823/23.

2.5. Право дитини на належне утримання

Кількість проаналізованих рішень: 17

Ключове з позицій, мотивів ВС:

Факт фактичного утримання дитини іншою особою сам по собі не є підставою для встановлення відповідного юридичного факту в окремому провадженні, якщо це зачіпає права батьків і пов'язано зі спором про право.

Встановлення факту утримання дитини вітчимою не може розглядатися в порядку окремого провадження, якщо це потребує оцінки виконання батьками своїх обов'язків щодо утримання дитини та впливає на їхні права й обов'язки, оскільки у такому разі наявний спір про право.

«... утримання дитини вітчимою пов'язане з настанням (існуванням) обставин, за яких мати та батько пасинка не виконують своїх батьківських обов'язків, стосується зміни обсягу сімейних прав або невиконання батьками своїх батьківських обов'язків (у тому числі умисного) та безумовно впливає на права й інтереси цих осіб, а також зумовлює відповідні правові наслідки, визначені законом.

З огляду на зазначене вбачається, що у справі, яка переглядається, наявний спір про право, зокрема спір щодо участі батьків у матеріальному забезпеченні (утриманню) дитини та/або ухилення від участі у матеріальному забезпеченні/утриманню, який підлягає розгляду в порядку позовного провадження.»

(справа №670/373/24, постанова від 30.07.2025)

Питання щодо врахування грошових переказів як сплати аліментів вирішується з урахуванням сукупності обставин справи, зокрема призначення платежу, систематичності переказів, наявності інших правовідносин між сторонами та доказів домовленості щодо виконання аліментного обов'язку третьою особою.

«... у наданих заявках на переказ коштів ... призначення платежу не зазначено. Таким чином, матір'ю боржника ... здійсненні грошові перекази ... не в рахунок сплати аліментів на утримання дитини. Взявши до уваги несистематичний характер здійснених платежів ..., відсутність доказів домовленості між ОСОБА_1, який уповноважував у встановленому законодавством порядку свою мати здійснювати від його імені перекази аліментів на користь стягувача, суд вважав, що зазначені перекази не є сплатою аліментів, а тому не вбачав підстав для зарахування зазначених коштів як сплату аліментів боржником на утримання малолітньої дитини...»

(справа №645/5265/20, постанова від 30.07.2025)

Наявність заборгованості зі сплати аліментів є підставою для стягнення неустойки (пені), при цьому саме платник аліментів має довести відсутність своєї вини у виникненні заборгованості, а складні життєві обставини підлягають доведенню та самі по собі не звільняють його від відповідальності.

«...саме на платника аліментів покладено обов'язок доводити матеріальний та/або сімейний стан платника аліментів як підстави для зменшення розміру пені. Такий матеріальний та/або сімейний стан платника аліментів має доводитися платником на момент коли відбулося прострочення чи повна несплата аліментів.»

(справа №359/6170/24, постанова від 16.07.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: 753/2281/23, 670/373/24, 645/5265/20, 359/6170/24, 200/7055/23, 390/2379/24, 522/22628/23, 933/873/24, 161/17648/23, 342/290/19, 497/2150/24, 760/21770/24, 308/6680/23, 756/2858/16-ц, 686/34042/24, 361/10108/23, 199/5770/24.

2.6. Право на житло на інші майнові права дитини

Кількість проаналізованих рішень: 17

Ключове з позицій, мотивів ВС:

Мирова угода або інші домовленості сторін не можуть бути затверджені судом, якщо їх умови порушують права чи охоронювані законом інтереси дитини, зокрема призводять до погіршення її житлового становища або обмеження гарантованих законом прав.

«... мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін. У мировій угоді сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб.»

(справа №129/1702/25, постанова від 29.12.2025)

Звернення стягнення на нерухоме майно, право власності або користування яким має дитина, можливе лише за наявності попереднього дозволу органу опіки та піклування або відповідного рішення суду. Така вимога спрямована на додатковий захист прав дитини від можливого порушення.

«...державний або приватний виконавець у разі передачі на реалізацію нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, має обов'язок отримати попередню згоду органу опіки та піклування або відповідне рішення суду, які, зокрема, додаються до заяви на реалізацію арештованого майна.

... передача на реалізацію нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, без дозволу органу опіки та піклування або відповідного рішення суду є неможливою.»

(справа №910/8230/23, постанова від 28.07.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: 564/3477/21, 456/3974/22, 910/8230/23, 916/2762/20, 585/285/23, 54/10213/23, 554/13763/22, 725/4784/22, 367/2027/16-ц, 910/12839/24, 202/2883/22, 2-2594/2006, 686/4274/24, 760/1708/21, 523/12468/20, 205/6903/21, 129/1702/25, 759/10103/24.

2.7. Право дитини на соціальний захист і державну підтримку

Кількість проаналізованих рішень: 15

Ключове з позицій, мотивів ВС:

Право на одноразову грошову допомогу членам сім'ї загиблого військовослужбовця, зокрема неповнолітнім дітям, виникає на дату його смерті, а тому порядок та умови виплати такої допомоги визначаються законодавством, чинним на момент виникнення цього права. Нормативні акти, прийняті пізніше, не можуть звужувати зміст та обсяг уже набутого права, зокрема шляхом запровадження поетапної виплати допомоги.

«...днем виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги є у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, військовозобов'язаного та резервіста - дата смерті, що зазначена у свідоцтві про смерть.

... у разі, якщо в подальшому у чинному законодавстві відбуваються зміни щодо правового регулювання умов призначення та виплати одноразової грошової допомоги, які запроваджують нові правила виплати такої допомоги, то такі зміни є такими, що звужують зміст та обсяг існуючих прав зазначеної категорії осіб (в яких таке право раніше виникло).»

(справа №200/5272/24, постанова від 12.11.2025)

Дитина є самостійним суб'єктом права на соціальний захист, однак реалізація окремих видів державної допомоги, зокрема допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, може бути пов'язана з критеріями, що застосовуються до сім'ї в цілому, зокрема щодо майнового стану її членів.

«Зміст... законодавчих положень свідчить про те, що із 01 грудня 2023 року допомога не призначається/не виплачується на сім'ю, яка вперше звертається за її призначенням, якщо, зокрема, особа з числа членів сім'ї має на депозитному банківському рахунку (рахунках) кошти в загальній сумі, що перевищує 100 тис. грн.

... до складу сім'ї уповноваженої особи включаються (незалежно від наявності відомостей щодо включення їх до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб), зокрема, чоловік, дружина, діти, а також діти, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти в закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти до досягнення 23 років і не мають власних сімей.»

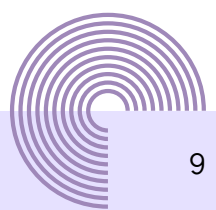
(справа №140/6248/24, постанова від 29.10.2025)

Дитина, зачата за життя військовослужбовця та народжена після його смерті, має право на одноразову грошову допомогу як член сім'ї загиблого. Водночас, якщо така допомога вже була повністю призначена та виплачена іншим членам сім'ї, право дитини реалізується шляхом перерозподілу вже виплаченої суми між отримувачами, а не шляхом повторного призначення допомоги державою.

«...дитина, зачата за життя військовослужбовця і народжена після його смерті, належить до кола членів сім'ї загиблого у розумінні статті 16-1 Закону № 2011-XII, а тому має право на призначення одноразової грошової допомоги.

...у випадку, коли одноразова грошова допомога вже виплачена, реалізація права дитини здійснюється не через повторне звернення до Міністерства оборони України, а шляхом пред'явлення вимоги до фактичних отримувачів коштів про перерозподіл належної їй частки у встановленому законом порядку.»

(справа №560/12192/24, постанова від 17.11.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: [460/7170/24](#), [120/6021/24](#), [711/171/24](#), [911/362/24](#), [320/13311/23](#), [260/9387/23](#), [40/6248/24](#), [560/12192/24](#), [200/5272/24](#), [440/664/25](#), [234/17293/20](#), [131/191/25](#), [692/95/25](#), [520/10776/24](#), [140/6248/24](#).

2.8. Захист життя, здоров'я та безпеки дитини

Кількість проаналізованих рішень: 9

Ключове з позицій, мотивів ВС:

Особи, відповідальні за організацію відпочинку, дозвілля чи інших заходів за участю дітей, зобов'язані забезпечити належні умови для охорони життя і здоров'я неповнолітніх. Невиконання таких обов'язків, що призвело до смерті або шкоди здоров'ю дитини, тягне відповідальність, передбачену законом.

«... голова фонду ... мав технічну можливість запобігти настанню даного нещасного випадку, але нею не скористався, засуджений організовуючи спортивно-розважальні заходи та заходи відпочинку з дітьми у наметах, які перебувають в тяжких умовах проживання, повинен був попередньо обрати відповідне місце для проведення даного заходу, яке має безпечне місце для купання дітей, оформити документально (належним чином) вищевказану поїздку, провести дорослим відповідні інструктажі щодо безпечного перебування на природі та на воді (під час купання) під особистий підпис у відповідних журналах... потрібно було забезпечити відповідний нагляд за безпекою та життям дітей, які перебували на даному відпочинку без супроводу своїх батьків чи опікунів, під час їх купання у водоймі та перебування безпосередньо на березі ставка...»

(справа №[193/650/21](#), постанова від 16.07.2025)

Обмежувальний припис є превентивним заходом захисту постраждалої особи та дитини від домашнього насильства і може бути застосований за наявності підтверджених ризиків повторного чи продовження насильства, навіть якщо особу не було притягнуто до адміністративної або кримінальної відповідальності.

«Обмежувальний припис за своєю суттю не є заходом покарання особи (на відміну від норм, закріплених у КУпАП та КК України), а є тимчасовим заходом, виконуючим захисну та запобіжну функцію і направленим на попередження вчинення насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, з огляду на наявність ризиків, передбачених вищезазначеним законом, до вирішення питання про кваліфікацію дій кривдника та прийняття стосовно нього рішення у відповідних адміністративних або кримінальних провадженнях.»

(справа №[760/31644/24](#), постанова від 29.09.2025)

Для застосування обмежувального припису недостатньо самого факту конфлікту між батьками чи спору щодо дитини. Суд має встановити наявність домашнього насильства та ризиків його продовження або повторення, які створюють небезпеку для дитини чи іншої постраждалої особи.

«... рішення про видачу обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків. Відтак для обмеження права особи (кривдника) необхідним є встановити ризики, які несе його поведінка для постраждалої особи.

Непогодження з мамою прогулянок сина з батьком, застосування неналежного раціону харчування під час таких зустрічей, конфліктність відносин між батьком та матір'ю в присутності дитини не свідчать про необхідність застосування обмежувального припису.»

(справа №758/11612/24, постанова від 03.11.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: 193/650/21, 190/1398/24, 190/1398/24, 289/1962/22, 404/8076/24, 760/31644/24, 730/929/23, 758/11612/24, 948/234/23.

2.9. Усиновлення, встановлення та оспорування батьківства

Кількість проаналізованих рішень: 11

Ключове з позицій, мотивів ВС:

Усиновлення може бути скасоване лише за наявності виключних підстав, прямо передбачених законом, а труднощі у вихованні чи поведінкові особливості дитини самі по собі не є достатніми для його скасування. Усиновлювачі мають довести, що між ними та дитиною незалежно від їхньої волі склалися стосунки, які унеможливають спільне проживання та виконання батьківських обов'язків.

«Скасування усиновлення з підстави, наведеної у пункті 3 частини першої статті 238 СК України ... є можливим за наявності між усиновлювачем та усиновленим стосунків, які роблять неможливим їхнє спільне проживання та виконання усиновлювачем своїх батьківських обов'язків, за умови, коли це сталося незалежно від волі усиновлювача і такі обставини беззаперечно встановлені судом, оскільки за таких обставин примусове по суті збереження сім'ї може суттєво зашкодити не тільки інтересам усиновлювача, а й правам та інтересам дитини, щодо якої вирішується спір.»

(справа №944/537/22 постанова від 03.09.2025)

Розглядаючи справи про оспорування батьківства, суди мають виходити з принципу найкращих інтересів дитини та забезпечувати баланс між інтересами дитини й інших учасників справи. Особа, яка добровільно визнала батьківство, знаючи про відсутність біологічного споріднення з дитиною, не має права в подальшому оспорювати таке батьківство.

«... при вирішенні справ про оспорування батьківства суди повинні керуватися найкращими інтересами дитини, забезпечуючи баланс між інтересами дитини та сторін по справі.

Відповідно до частини п'ятої статті 136 СК України, не має права оспорювати батьківство особа, записана батьком дитини, якщо в момент реєстрації себе батьком дитини вона знала, що не є її батьком, а також особа, яка дала згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій відповідно до частини першої статті 123 цього Кодексу...

... (особа, яка оспорує батьківство) має надати докази, що він не є батьком дитини, а також, що в момент реєстрації себе батьком дитини він не знав, що не є її батьком.»

(справа №564/687/24 постанова від 28.11.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: 359/6402/17, 374/155/21, 473/3748/22, 944/537/22, 560/8127/25, 363/7036/23, 549/419/23, 694/2322/22, 564/687/24, 295/6569/23, 545/1147/24.

2.10. Процесуальні гарантії захисту прав дитини

Кількість проаналізованих рішень: 14

Ключове з позицій, мотивів ВС:

Наявність між батьками судового спору щодо участі у вихованні та спілкуванні з дитиною не звільняє орган опіки та піклування від обов'язку розглянути відповідне звернення та ухвалити рішення в межах своїх повноважень. Водночас провадження у справі про оскарження такого рішення підлягає закриттю, якщо оскаржуваний акт втратив чинність і між сторонами не залишилося неврегульованих питань чи правового конфлікту.

«...суд закриває провадження у справі у зв'язку з відсутністю предмета спору, якщо предмет спору був відсутній як на час пред'явлення позову, так і після відкриття провадження у справі, коли на час ухвалення судом першої інстанції судового рішення між сторонами у зв'язку із цим не залишилося неврегульованих питань.

... орган опіки та піклування зобов'язаний ухвалити остаточне рішення по суті поданої заяви, не допускаючи безпідставного затягування строків її розгляду або відмови від виконання владних повноважень у межах компетенції. Ненадання відповідного рішення у строки, встановлені законодавством, становить протиправну бездіяльність суб'єкта владних повноважень...»

(справа №760/25164/24 постанова від 07.08.2025)

Висновок генетичної експертизи є важливим доказом у справах про встановлення або спростування батьківства. Водночас він не має для суду наперед встановленої доказової сили, оскільки жоден доказ не є вирішальним сам по собі. Суд оцінює кожен доказ за критеріями належності, допустимості та достовірності, а також у сукупності з іншими доказами – з точки зору їх достатності та взаємного зв'язку.

«...висновок генетичної експертизи має важливе значення в процесі дослідження факту підтвердження або спростування батьківства. Проте його необхідно оцінювати з урахуванням положень частин другої, третьої статті 89 ЦПК України, згідно з якими жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).»

(справа №754/5573/23 постанова від 14.11.2025)

Список рішень по цій тематиці за період липень-грудень 2026: 161/11363/22, 760/25164/24, 420/31279/24, 642/3201/23, 686/14591/23, 488/2818/23, 754/5573/23, 524/7691/23, 372/4569/23, 202/6421/21, 487/4523/23, 742/2787/22, 686/28148/23, 159/125/24.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Аналіз практики Верховного Суду за II півріччя 2025 року свідчить про послідовне утвердження принципу найкращих інтересів дитини як визначального критерію при вирішенні спорів, що стосуються дітей. Верховний Суд акцентує на необхідності індивідуальної оцінки обставин кожної справи, недопустимості формального підходу та пріоритеті реального забезпечення прав, безпеки, стабільності й добробуту дитини над інтересами дорослих учасників спору.

Практика Верховного Суду демонструє посилення уваги до забезпечення права дитини на сімейне середовище, участь у вирішенні питань, що її стосуються, належне утримання, житло, соціальний захист і безпеку. Окремий вплив на формування підходів Верховного Суду має повномасштабна війна та пов'язані з нею виклики, зокрема питання внутрішнього переміщення дітей, міжнародного переміщення сімей, безпекових ризиків, доступу до соціального захисту та забезпечення стабільного середовища для дитини в умовах воєнного стану.

Водночас Верховний Суд наголошує на важливості процесуальних гарантій, належного доказування та недопустимості зловживання сімейно-правовими механізмами всупереч інтересам дитини.

Якщо Вас зацікавив цей матеріал і Ви хочете ознайомитися з подібним:

Наша команда регулярно готує правові огляди, статті, аналітичні матеріали та тематичні звіти, спрямовані на глибше розуміння механізмів реалізації та захисту прав дітей.

Ознайомитися з матеріалами можна за посиланням:

- правові огляди: <https://article3.ngo/category/pravovi-oglyady/>
- аналітика та тематичні звіти: <https://article3.ngo/analytics/>
- авторські статті: <https://article3.ngo/avtorski-statti/>

Моніторинг рішень та підготовка матеріалу :
Марта Змисла, Ілаха Гахраманова, Яна Совик
Дизайн:
Яна Совик

Травень, 2026